

Teritorijalna Agenda Europske Unije 2020

Prema uključivoj, pametnoj i održivoj Europi različitih regija

dogovorena na Neformalnom sastanku ministara nadležnih za prostorno
planiranje i teritorijalni razvoj
19. svibnja 2011. u Gödöllő, Mađarska

TERITORIJALNA AGENDA EUROPSKE UNIJE 2020

I.

Teritorijalna kohezija zajednički je cilj

Za skladnije i ujednačenije stanje Europe

(1) Mi, ministri nadležni za prostorno planiranje i teritorijalni razvoj, u suradnji s Europskom komisijom i uz podršku Odbora regija, preispitali smo Teritorijalnu agendu pokrenutu 2007. godine i suglasni smo s novom Teritorijalnom agendom Europske unije 2020 (TA2020).

(2) TA2020 uzima u obzir nedavna dostignuća opisana u ažuriranom dokumentu Stanje teritorija i perspektive Europske unije, o Petom izvješću Komisije o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji i Strategiji Europa 2020.

(3) Izjavljujemo da je TA2020 naš politički okvir usmjeren na djelovanje radi pružanja potpore teritorijalnoj koheziji u Europi kao novom cilju Europske unije (EU) predstavljenom u Lisabonskom ugovoru (čl 3. TEU). Strategija iznosi ciljeve u skladu s vremenskim horizontom važnih političkih dokumenata do 2020.

(4) Cilj TA2020 je osigurati strateška opredjeljenja za teritorijalni razvoj, poticanje integracije teritorijalne dimenzije u različite politike na svim razinama upravljanja, te osigurati provedbu Strategije Europa 2020 u skladu s načelima teritorijalne kohezije.

(5) Vjerujemo da se ciljevi EU-a definirani u Strategiji Europa 2020 za pametan, održiv i uključiv razvoj mogu postići samo ako se uzme u obzir teritorijalna dimenzija strategije, budući da su mogućnosti za razvoj raznih regija različiti.

(6) Pozdravljamo prijedlog Europske komisije iskazan u Petom izvješću Komisije o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji da se teritorijalna kohezija bolje uklopi u Kohezijsku politiku. Kohezijska politika je ključni okvir putem kojeg EU može rješavati izazove teritorijalnog razvoja i koji može pomoći pokrenuti potencijal teritorija na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i transnacionalnoj razini. TA2020 neće imati prednost pred budućim sporazumima poput sljedeće financijske perspektive i sljedećeg zakonskog paketa za Strukturne fondove, već naglašava važnost razmatranja teritorijalne dimenzije.

(7) U skladu s Ugovorom o funkcioniranju Europske unije (čl. 174 i 175), sve politike i djelovanja Unije trebaju pridonijeti gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji. Stoga bi nadležni za izradu i provedbu sektorskih politika trebali uzeti u obzir načela i ciljeve Teritorijalne agende. Usklađenost EU-a i nacionalnih politika od krajnje je važnosti za teritorijalnu koheziju. Većina politika ima značajne utjecaje na teritorij i na različite načine utječe na razvojne mogućnosti teritorija. Koordinacijom različitih sektorskih politika, u cilju optimiziranja teritorijalnih utjecaja i maksimiziranja usklađenosti, može se značajno povećati njihov uspjeh, i pomoći zaobići, na svim razinama teritorija, negativne učinke oprečnih politika. Optimalna ravnoteža održivosti, konkurentnosti i socijalne kohezije može se realizirati putem integriranog teritorijalnog razvoja.

(8) Vjerujemo da je teritorijalna kohezija skup načela namijenjenih skladnom, ujednačenom, učinkovitom i održivom teritorijalnom razvoju. Osigurava jednake mogućnosti za građane i poduzeća, bez obzira na njihov smještaj, za najbolje moguće iskorištavanje njihovih teritorijalnih potencijala. Teritorijalna kohezija učvršćuje načelo solidarnosti u cilju promicanja konvergencije između gospodarstava bolje razvijenih teritorija i gospodarstava čiji je razvoj u zaostatku.

(9) Teritorijalna kohezija nadopunjuje mehanizme solidarnosti s kvalitativnim pristupom i pojašnjava da se mogućnosti za razvoj najbolje oblikuju u skladu sa specifičnostima područja. Regijama je možda potrebna vanjska pomoć kako bi pronašli vlastite pravce održivog razvoja uz posebnu pozornost posvećenu regijama koje zaostaju. Regionalne međuovisnosti sve više dobivaju na važnosti, što zahtijeva nastavak umrežavanja, suradnje i integracije među različitim regijama EU na svim relevantnim teritorijalnim razinama.

(10) Pozivamo države, regije, gradove (uključujući male i srednje gradove), druge teritorije i sektorske politike na svim relevantnim razinama da pridonese zajedničkim europskim teritorijalnim prioritetima. Olakšat ćemo njihovu mogućnost učinkovitijeg reagiranja na ključne izazove s kojima je Europa suočena putem bliske suradnje. Vjerujemo da je takva suradnja ključ za poticanje pametnog, uključivog i održivog rasta i teritorijalne kohezije u EU.

(11) Smatramo da pristup kreiranju politika koji se temelji na mjestu pridonosi teritorijalnoj koheziji. Na temelju načela horizontalne koordinacije, informiranog kreiranja politika baziranog na dokazima i integriranog funkcionalnog razvoja područja provodi se načelo supsidijarnosti putem pristupa upravljanja na više razina. Cilj mu je osloboditi teritorijalni potencijal kroz razvojne strategije temeljene na lokalnim i regionalnim saznanjima o potrebama, te na temelju specifičnih dobara i čimbenika koji pridonose konkurentnosti mjesta. Mjesta mogu upotrijebiti svoj teritorijalni kapital kako bi realizirala optimalna rješenja za dugoročan razvoj i na taj način pridonijela postizanju ciljeva Strategije Europa 2020.

(12) Vjerujemo da je raznolikost teritorija potencijal za razvoj te da su karakteristični identiteti lokalnih i regionalnih zajednica u ovom pogledu od ključne važnosti. Teritoriji sa zajedničkim potencijalima ili izazovima mogu surađivati na pronalaženju zajedničkih rješenja i upotrijebiti svoje teritorijalne potencijale kroz razmjenu iskustava. Teritoriji s nadopunjujućim potencijalima, često susjedni, mogu udružiti snage i istražiti njihove komparativne prednosti i zajednički stvoriti dodatni razvojni potencijal.

(13) Uvjereni smo da je uključivo, održivo i učinkovito korištenje europskog teritorija i resursa ključni element kohezije. Bolje korištenje teritorija može pozitivno pridonijeti razvoju gospodarstava, pravičnog pristupa uslugama od općeg interesa, infrastrukture i javnih dobara te i mudrom upravljanju prirodnim i kulturnim dobrima.

II.

Izazovi i potencijali za teritorijalni razvoj

Pokretačke snage i njihovi teritorijalni aspekti

(14) Na temelju glavnih zaključaka ažuriranog dokumenta Stanje teritorija i perspektive Europske unije skrećemo pozornost na glavne teritorijalne izazove. Uvjereni smo da je potreban koordinirani pristup kako bi se ovi izazovi preobrazili u potencijale za održiv i skladan teritorijalni razvoj.

Povećana izloženost globalizaciji: strukturne promjene nakon globalne gospodarske krize

(15) Lokalne i regionalne zajednice bile su izložene ubrzanom globalizaciji i sve većoj ugroženosti od vanjskih udara. U nekim su slučajevima čak bili ugroženi prosperitet, održivost i stabilnost gradova i regija. Učinci su bili još uočljiviji tijekom nedavne financijske i gospodarske krize. Dok se dugoročni učinci krize na mogućnosti razvoja razlikuju po teritorijima, trenutak oporavka i raspon mogućih političkih rješenja razlikuje se po regijama. Kriza, međutim, pruža mogućnost za prijelaz na održivije i resursno učinkovitije gospodarske strukture ukoliko se odgovarajuće djeluje.

(16) Globalizacija može dovesti do važnih teritorijalnih posljedica na razini EU-a, te nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Metropolitanske i druge urbane regije, međunarodna i globalna urbana središta su prednosti za razvoj čitavog europskog teritorija ukoliko druge regije budu imale koristi od njihove dinamike i budu povezane putem mreža. Lokalne prednosti i teritorijalna obilježja imaju sve veću važnost za regije kako bi se nosile i oporavile od vanjskih udara.

Izazovi EU integracije i rastuća međuovisnost regija

(17) Sve dublja i šira EU integracija nailazi na izazov internih čimbenika poput regija koje su razdvojene upravnim granicama, i razlika u fiskalnoj disciplini i predanosti između država članica. Promjene u jednom dijelu Europe mogu imati utjecaja u drugim dijelovima kontinenta uslijed rastuće međuovisnosti regija. Izazov podjele između centra i periferije i dalje je prisutan, čak i u nacionalnim razmjerima. Ključna je kohezija na vanjskim granicama budući da nepodudaranja i razlike u pravnim, socijalnim i političkim sustavima imaju važne posljedice posebno u pogledu migracije i trgovine. Rastuća međuovisnost regija stvara potražnju za boljom povezanošću na globalnoj, europskoj i nacionalnoj razini. Prepreke integraciji

na lokalnoj i regionalnoj razini mogu rezultirati nedovoljnom iskorištenošću ljudskih, kulturnih, gospodarskih i ekoloških resursa graničnih regija i povećati njihov periferni položaj i socijalnu isključenost.

Teritorijalno različiti demografski i socijalni izazovi, odvajanje ranjivih skupina

(18) Europa se suočava rastućim i teritorijalno diferenciranim demografskim izazovima. Starenje i depopulacija dovest će do promjena u brojnim regijama, uključujući ruralne i periferijske regije te će dovesti do izraženih utjecaja na socijalnu i teritorijalnu koheziju, pružanje javnih usluga, tržište rada i stanovanje. Druge regije imaju stanovništvo u porastu i suočene su s drugim pritiscima. Značajna migracija unutar Europe nakon proširenja EU-a i useljenje uglavnom iz manje razvijenih država koje nisu članice EU-a predstavljaju specifične izazove i mogućnosti, posebno u urbanim područjima.

(19) Isključenje iz socio-gospodarskog kruga definitivno je snažnog teritorijalnog karaktera. Rizik od isključenja veći je u područjima sa slabom dostupnošću, slabim gospodarskim učinkom, nedostatkom socijalnih prilika ili drugim specifičnim teritorijalnim okolnostima. Ranjive skupine i etničke manjine često su koncentrirane u određenim urbanim i ruralnim područjima te je zbog toga spriječena njihova integracija. Tamo gdje su ovi teritoriji dio većih upravnih jedinica problem se može sakriti u službenoj statistici.

Klimatske promjene i okolišni rizici: geografski različiti utjecaji

(20) Utjecaji klimatskih promjena znatno se razlikuju diljem Europe u pogledu geografskih regija s različitim vrstama utjecaja i različitim stupnjem ranjivosti. Povećani rizik od podizanja razine mora, suše, dezertifikacije, poplava i drugih prirodnih nepogoda zahtijeva teritorijalno različite reakcije. Regije posjeduju različite mogućnosti za ugrađivanje prilagodbe i ublažavanja u svoje strategije, smanjenje emisija stakleničkih plinova i prilagodbu sociogospodarskih sustava gospodarstvu s niskom razinom CO₂. Klimatske promjene također mogu dovesti do novih mogućnosti razvoja, npr. unutar poljoprivrede, zelenog gospodarstva i proizvodnje obnovljive energije. Izazovi klimatskim promjena ukazuju na teritorijalnu koordinaciju politika, posebno na području klime, energetike, vodnog gospodarstva, poljoprivrede, stanovanja, turizma i prometa.

(21) Okolišna kakvoća zraka, tla i vode razlikuje se diljem Europe, a onečišćenje zraka i buka uzrokuju ozbiljne zdravstvene probleme. U nekim slučajevima to je povezano sa socijalnom nejednakosti. Razlike u pristupu čistom zraku, vodi i tlu ne pojavljuje se samo među državama i regijama već i među urbanim i ruralnim područjima kao i unutar gradova.

Energetski izazovi dolaze u prvi plan i prijete regionalnoj konkurentnosti

(22) Određene europske regije suočene su sa izazovima sigurnosti opskrbe energijom budući da u velikoj mjeri ovise o uvozu fosilnih goriva ili su specijalizirane za djelatnosti s velikom potrošnjom energije. Značajan uvoz iz trećih zemalja koje su podložne gospodarskoj ili političkoj nestabilnosti povećava probleme u pogledu energetske učinkovitosti. Rastuće cijene energije i emisije ukazuju na potrebu za rješenjima održive energije poput realizacije potencijala obnovljivih izvora energije i prijelaza na zelenije gospodarske djelatnosti s niskom razinom CO₂. Nedostatna energetska infrastruktura i ovisnosti stvorene od strane postojećih mreža zahtijevaju diversifikaciju proizvodnje i opskrbe energijom kao i razvoj energetskeg tržišta i integraciju. Neki teritoriji poput otoka i zabačenih i slabo naseljenih područja mogu biti podložniji nestašici energije i rastućim cijenama, dok nekontrolirano urbano širenje (tzv. urbani *sprawl*) pridonosi visokim, neodrživim stopama potrošnje energije.

Gubitak biološke raznolikosti, ranjiva prirodna, krajobrazna i kulturna baština

(23) Prirodna i kulturna baština dio su teritorijalnog kapitala i identiteta. Ekološke vrijednosti, okolišna kakvoća i kulturna dobra ključna su za dobrobit i gospodarske perspektive te pružaju jedinstvene mogućnosti za razvoj. Prekomjerna eksploatacija ovih resursa kako bi se zadovoljila povećana potražnja kao i industrijski rizici mogu uzrokovati značajnu štetu te mogu biti prijetnja teritorijalnom razvoju. Urbanizacija, intenziviranje poljoprivrede i ribarstva, promet i druge vrste razvoja infrastrukture, posebno ako se odvijaju na teritorijalno nekoordiniran način, mogu izazvati značajne okolišne probleme. Povećana i nekoordinirana eksploatacija morskog prostora i morskih resursa može imati posljedice na održiv teritorijalni razvoj. Promjene u korištenju zemljišta i mora, urbanizacija i masovni turizam prijete

kulturnim dobrima i krajobrazima te mogu dovesti do rascjepkavanja prirodnih staništa i ekoloških koridora. U povijesnim i kulturnim okruženjima, kao i na područjima novog razvoja ili izgradnje pažnja posvećena obilježjima mjesta može unaprijediti usklađenost i kakvoću izgrađenog okoliša.

III.

Teritorijalni prioriteti za razvoj Europske Unije

(24) Vjerujemo da je izazovima za teritorijalni razvoj potrebno posvetiti zajedničku pažnju i gdje je primjereno uložiti zajedničke napore za njihovo rješavanje i uporabu teritorijalnih potencijala. Stoga utvrđujemo šest teritorijalnih prioriteta za EU koji mogu pridonijeti uspješnoj provedbi Strategije Europa 2020.

1. Promicanje policentričnog i ujednačenog teritorijalnog razvoja

(25) Naglašavamo da je policentričan i uravnotežen teritorijalni razvoj EU ključni element za postizanje teritorijalne kohezije. Kada najrazvijeniji gradovi i regije u Europi surađuju kao dio policentričnog uzorka, oni dodaju vrijednost i djeluju kao centri koji pridonose razvoju svojih širih regija. Politike urbanog razvoja također imaju važnu ulogu u ovom pogledu. Politika policentričnog teritorijalnog razvoja trebala bi poticati teritorijalnu konkurentnost teritorija EU-a također i izvan njegova središnjeg, tzv. Pentagon područja.¹ Potičemo gradove da stvaraju mreže na inovativan način, što bi im moglo omogućiti da unaprijede svoj učinak u europskoj i globalnoj konkurenciji te promiču gospodarski prosperitet u smjeru održivog razvoja.

(26) Istovremeno težimo policentričnom razvoju na makroregionalnoj, prekograničnoj te također u relevantnim slučajevima i na nacionalnoj i regionalnoj razini. Gdje je moguće, važno je izbjeći polarizaciju između glavnih gradova, metropolitanskih područja i srednje velikih gradova na nacionalnoj razini. Mali i srednje veliki gradovi mogu imati ključnu ulogu na regionalnoj razini. Politička nastojanja trebala bi pridonijeti smanjenju jake teritorijalne polarizacije gospodarskih rezultata, izbjegavanju velikih regionalnih raskoraka na europskom teritoriju kroz rješavanje problema „uskih grla“ za razvoj u skladu sa Strategijom Europa 2020.

2. Poticanje integriranog razvoja u gradovima, ruralnim i specifičnim regijama

(27) Izjavljujemo da treba uzeti u obzir ciljeve i interese utvrđene od strane ministara nadležnih za urbani razvoj u Leipziškoj povelji o održivim europskim gradovima, te Deklaracijama iz Marseillesa i Toleda o urbanom razvoju kada se kreiraju teritorijalne politike na svim razinama. Podržavamo sva nastojanja koja pomažu da se gradovi pretvore u pokretače pametnog, održivog i uključivog razvoja i privlačna mjesta za život, rad, posjećivanje i ulaganje. Sukladno tome preporučamo primjenu integriranog i višerazinskog pristupa u urbanom razvoju i politikama obnove. Suradnja i umrežavanje gradova mogli bi pridonijeti dugoročnom pametnom razvoju gradskih regija različitih opsega. Gradovi bi, gdje je primjereno, trebali gledati dalje od svojih administrativnih granica i usredotočiti se na funkcionalne regije, uključujući svoja periurbana okolna područja.

(28) Razvoj širokog raspona ruralnih područja trebao bi uzeti u obzir njihove jedinstvene značajke. Ruralni, periferni i slabo naseljeni teritoriji možda će trebati poboljšati svoju pristupačnost, potaknuti poduzetništvo i izgraditi snažne lokalne kapacitete. Neka su ruralna područja ranjivi teritoriji bogati kulturnim i prirodnim vrijednostima. Podržavamo očuvanje i održivo korištenje ovog teritorijalnog kapitala, ekoloških funkcija i usluga koje pružaju. Posebnu pažnju treba posvetiti nedovoljno razvijenim perifernim ruralnim i rijetko naseljenim područjima u kojima su društveno ugrožene skupine često izložene segregaciji. Teritoriji suočeni sa izraženom depopulacijom trebali bi imati dugoročna rješenja za održavanje gospodarskih aktivnosti putem poticanja otvaranja radnih mjesta, privlačnih uvjeta života i javnih usluga za stanovništvo i poduzeća. U ruralnim područjima u kojima su poljoprivreda i šumarstvo još uvijek važni oblici korištenja zemljišta, od ključne su važnosti modernizacija primarnog sektora putem resursno učinkovitog ulaganja u nove i alternativne sektore, te očuvanje obradive zemlje visoke kakvoće i ekoloških funkcija.

---

¹ Tzv. Pentagon je područje između Londona, Hamburga, Münchena, Pariza i Londona.

(29) Potvrđujemo različite veze koje mogu međusobno povezivati urbane i ruralne teritorije diljem Europe, od periurbanih do perifernih ruralnih regija. Međusobnu ovisnost urbanog i ruralnog treba uvažiti kroz integrirano upravljanje i planiranje temeljeno na širokom partnerstvu. Pozdravljamo strategije temeljene na mjestu koje se izrađuju lokalno kako bi odražavale lokalne uvjete. U ruralnim područjima mali i srednji gradovi imaju ključnu ulogu; stoga je važno unaprijediti dostupnost urbanih središta iz povezanih ruralnih teritorija kako bi se osigurala potrebna dostupnost mogućnosti zapošljavanja i usluga od općeg interesa. Metropolitanske regije također bi trebale biti svjesne da imaju odgovornost za razvoj svojeg šireg okruženja.

(30) Podsjećamo da specifična geografska obilježja imaju značajan utjecaj na razvojne mogućnosti mnogih regija i država članica. Ovo je također prepoznato u Ugovoru o funkcioniranju Europske Unije (čl. 174). Priobalna područja, otoci, uključujući otočne države, planinska područja, ravnice, riječne doline i bazene jezera te druge vrste teritorija imaju posebne – često prekogranične – značajke ili su obilježeni ozbiljnim i trajnim prirodnim i demografskim teškoćama poput niske gustoće naseljenosti što utječe na njihove razvojne potencijale. Najudaljenije regije (čl. 349) obilježene su specifičnim i trajnim ograničenjima prvenstveno zbog udaljenosti od kopna te zbog specifičnog međunarodnog konteksta. Akteri iz različitih zemalja i regija zajednički na integriran način mogu pokrenuti ove specifične potencijale i rješavati probleme.

3. Teritorijalna integracija u prekograničnim i transnacionalnim funkcionalnim regijama

(31) Smatramo da integracija teritorija putem teritorijalne suradnje može biti važan čimbenik u poticanju globalne konkurentnosti. Na ovaj se način mogu bolje iskoristiti potencijali poput vrijedne prirodne, krajobrazne i kulturne baštine, gradskih mreža i tržišta rada koji su razdvojeni granicama. U ovom pogledu treba posvetiti pažnju područjima uz vanjske granice EU-a. Teritorijalna integracija i suradnja mogu proizvesti kritičnu masu za razvoj, umanjujući gospodarsko, socijalno i ekološko rascjepkavanje, gradeći međusobno povjerenje i socijalni kapital. Možda će za prekogranične i transnacionalne funkcionalne regije biti potrebna odgovarajuća koordinacija politika između različitih zemalja.

(32) Podržavamo transnacionalnu i prekograničnu integraciju regija koja prelazi projekte suradnje i koja je usredotočena na razvoj i rezultate istinske prekogranične ili transnacionalne važnosti. Europska teritorijalna suradnja trebala bi biti bolje ugrađena u nacionalne, regionalne i lokalne razvojne strategije.

4. Osiguravanje globalne konkurentnosti regija temeljene na snažnim lokalnim gospodarstvima

(33) Podsjećamo da se gospodarsku konkurentnost može unaprijediti razvojem globalno integriranih gospodarskih sektora i snažnih lokalnih gospodarstava. Uporaba socijalnog kapitala, teritorijalnih dobara te razvoj inovacija i pametnih specijaliziranih strategija u pristupu temeljenom na mjestu može imati ključnu ulogu. Globalne i lokalne struje međusobno su osnažujuće i povezane te bi ih stoga trebalo razvijati paralelno jedne s drugima. Osnaživanje istraživanja, ljudskog kapitala, kapaciteta za inovativnost i kreiranje ideja od ključne su važnosti.

(34) Pored toga, integracija lokalnih prednosti, značajki i tradicija u globalno gospodarstvo važna je za osnaženje lokalnih odgovora i smanjenje ranjivosti na vanjske sile. Unapređenje lokalnih gospodarstava putem razvoja lokalnih proizvoda i tržišta, poslovnog okružja, obuke okrenute lokalnom, djelomična samodostatnost i izgradnja povezanih i snažnih lokalnih zajednica mogu biti učinkoviti alati. Važno je sačuvati i unaprijediti kapacitet za inovativnost svih regija. Diversifikacija lokalnog gospodarstva može smanjiti ranjivost.

5. Unapređenje teritorijalne povezanosti za pojedince, zajednice i poduzeća

(35) Vjerujemo da su pravičan i dostupan pristup uslugama od općeg interesa, informacijama, znanju i mobilnosti ključni za teritorijalnu koheziju. Pružanje usluga i minimiziranje infrastrukturnih prepreka mogu unaprijediti konkurentnost i održiv i skladan teritorijalni razvoj Europske unije. Među ostalim, važno je osigurati pristup cestovnom, željezničkom, plovnom i zračnom prometu i drugoj infrastrukturi poput širokopojskih i transeuropskih energetskih mreža. Podržavamo decentraliziranu, učinkovitu, sigurnu i okolišu prihvatljivu proizvodnju i korištenje obnovljive energije i energije s niskom razinom CO₂.

(36) Podržavamo učinkovita intermodalna prometna rješenja, posebno unutar gradova-regija, veze između mora i kopna te učinkovite veze zračnih luka i željeznice. Sve veća važnost globalnih veza stvara potrebu za ujednačenim međukontinentalnim prometom, uključujući veće korištenje kopnenih veza s Azijom. Daljnji razvoj Transeuropskih mreža (TEN-T) koje bi povezivale glavne europske centre poput glavnih gradova, metropolitanskih regija i TEN-čvorova te unapređenje veza između primarnih i sekundarnih sustava trebala bi biti ključna komponenta integrirane mreže. Razvoj sekundarnih mreža važan je, posebno na regionalnoj i lokalnoj razini. Potičemo pristupačnost urbanih središta periferijama u kojima splet socijalnih i gospodarskih nedostataka može rezultirati segregacijom ranjivih skupina. Tamo gdje je primjereno treba razvijati prometne veze preko teritorijalnih prepreka, poput veza s otocima i prekomorskim teritorijima.

6. Upravljanje i povezivanje ekoloških, krajobraznih i kulturnih vrijednosti regija

(37) Ističemo da su dobro funkcionirajući ekološki sustavi te zaštita i unapređenje kulturne i prirodne baštine važni uvjeti za dugoročan održiv razvoj. Svi smo odgovorni za osiguravanje da oni dobro funkcioniraju, da su zaštićeni i unaprijeđeni. Zajedničko upravljanje rizicima posebno je važno uzimajući u obzir različite geografske specifičnosti. Podupiremo integraciju ekoloških sustava i područja zaštićenih zbog njihovih prirodnih vrijednosti u zelene infrastrukturne mreže na svim razinama.

(38) Visoku vrijednost europskih urbanih i ruralnih krajobraza treba zaštititi i kvalitativno razvijati. Područja bogata prirodnim i kulturnim krajobrazima zahtijevaju posebnu pažnju kako bi se ova dobra najbolje iskoristila. Okolišu prihvatljivo otvaranje radnih mjesta i osnažene rekreativne funkcije mogu nadopuniti očuvanje. Lokalno, regionalno i transregionalno upravljanje kulturnom i prirodnom baštinom od ključne je važnosti. Podržavamo zaštitu, obnovu i korištenje baštine putem pristupa temeljenog na mjestu. Unapređenje regionalnog i lokalnog identiteta kroz jačanje svijesti i odgovornosti lokalnih i regionalnih zajednica prema njihovom okolišu, krajobrazima, kulturama i drugim jedinstvenim vrijednostima također je važno.

IV.

Pretvaranje teritorijalne kohezije EU-a u stvarnost

Mehanizmi upravljanja i provedbe

(39) Smatramo da Lisabonski ugovor ima važne implikacije za budućnost politike teritorijalnog razvoja u Europi. Države članice i institucije EU-a zajednički su nadležne za pridonošenje teritorijalnoj koheziji te stoga imaju i zajedničku ulogu u provedbi TA2020.

(40) Svjesni smo da unapređenje teritorijalne kohezije zahtijeva učinkovitu koordinaciju različitih politika, aktera i mehanizama planiranja te stvaranje i razmjenu teritorijalnog znanja. Instrumenti i nadležnost za provedbu u rukama su institucija EU-a, država članica, regionalnih i lokalnih vlasti te privatnih aktera. Potrebni su obrasci višerazinskog upravljanja kako bi se gospodarilo različitim funkcionalnim teritorijima te kako bi se osigurao uravnotežen i koordiniran doprinos lokalnih, regionalnih, nacionalnih i europskih aktera u skladu s načelom supsidijarnosti. Za to je potrebna vertikalna i horizontalna koordinacije između tijela koja donose odluke na različitim razinama i sektorskih politika kako bi se osigurala dosljednost i sinergija.

Teritorijalna koordinacija politika

(41) Uvjereni smo da su prepoznavanje teritorijalne dimenzije i koordinacija EU i nacionalnih sektorskih politika važna načela za pokretanje teritorijalne kohezije. Većina politika na svakoj teritorijalnoj razini može se učiniti još učinkovitijima te se mogu postići sinergije s drugim politikama ukoliko uzmu u obzir teritorijalnu dimenziju i teritorijalne učinke.

(42) Uzimanje u obzir teritorijalnih učinaka tijekom izrade politika može pomoći pri izbjegavanju stvaranja prepreka u provedbi i neželjenih popratnih djelovanja na područja drugih politika i teritorije. Politike bi trebale uzeti u obzir teritorijalne različitosti uz intervencije posebno izrađene za specifičnu vrstu teritorija i primjenu teritorijalnih pristupa u planiranju. Ovo će unaprijediti korištenje teritorijalnog kapitala.

(43) Učinkovito međusobno djelovanje sektorskih politika može se poduprijeti njihovom koordinacijom na svakoj teritorijalnoj razini. Teritorijalnu koordinaciju trebalo bi poduprijeti instrumentima poput procjene teritorijalnih utjecaja, koordinacije mehanizama planiranja i teritorijalno osjetljivog praćenja. Naglašavamo da politike EU-a mogu pridonijeti provedbi teritorijalnih prioriteta EU-a u različitoj mjeri i na različite načine kako je prikazano primjerima u ažuriranom dokumentu Stanje teritorija i perspektive.

Provedbeni mehanizmi za teritorijalnu koheziju

(44) Zahtijevamo pristup unapređenju teritorijalne kohezije koji bi u većoj mjeri bio strateški. Važno pitanje je oblikovanje i provedba integriranog lokalnog, regionalnog razvoja. Teritorijalna dimenzija mogla bi se bolje odraziti a različite startne pozicije, nacionalne, regionalne i lokalne specifičnosti trebale bi biti prepoznate u provedbi i procesu praćenja Strategije Europa 2020.

(45) Vjerujemo da su Kohezijska politika i također politika ruralnog razvoja sa svojom integrirajućom naravi i određenom međusektorskom prirodom ključni instrumenti za poticanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja Europske Unije.

(46) Podržavamo produbljivanje teritorijalne dimenzije Kohezijske politike gdje je primjereno: osnaživanje mehanizama koji mogu osigurati teritorijalnu koordinaciju njezinih zahvata; unapređenje teritorijalne dimenzije svih koraka strateškog programiranja, aktivnosti praćenja i evaluacije; osiguravanje opsega za integrirane programe i projekte temeljene na mjestu, i integriranje različitih sredstava u regionalne strategije.

(47) Potičemo prilagodbu strategija i programa kako bi primjereno odražavali specifičnosti različitih teritorija. Budući strateški politički dokumenti i programi trebali bi objediniti teritorijalna razmatranja uzimajući u obzir prioritete TA2020. Podržavamo razvoj eksperimentalnih pristupa integriranom lokalnom razvoju u različitim teritorijalnim kontekstima. Gdje je primjereno, u proces programiranja treba uključiti regionalne i lokalne aktere.

1. Jačanje teritorijalne kohezije na razini EU-a

(48) Molimo institucije EU-a da pri sudjelovanju u izradi i provedbi politika EU-a uzmu u obzir načela TA2020 i podijele ih sa svojim dionicima i mrežama.

(49) Ističemo da na razini EU treba razviti unaprijeđeno praćenje i procjenjivanje teritorijalnog razvoja te učinkovitost nastojanja u pravcu teritorijalne kohezije, pri čemu treba osigurati da se administrativno opterećenje država članica ne poveća. Postojeća praksa i uvjeti EU-a u pogledu procjene, praćenja i evaluacije, uključujući i one za strukturne i kohezijski fond te provedbu strategije Europa 2020, trebali bi sadržavati relevantna teritorijalna razmatranja.

(50) Integrirane procjene utjecaja za sve značajne politike i programe EU-a treba i dalje razvijati na temelju ulaznih podataka dionika. U cilju jačanja teritorijalne dimenzije procjene utjecaja koju Europska komisija provodi prije svake zakonodavne inicijative, pozivamo Europsku komisiju da u ovim procjenama uzme u obzir teritorijalna pitanja i molimo Odbor regija da osigura podatkovni doprinos regionalnih i lokalnih vlasti.

(51) Ističemo da su potrebni snažna metodološka podrška i sveobuhvatna baza znanja o teritoriju kako bi se utjecalo na proces kreiranja politika na razini EU-a. Čitav niz tijela u ovom pogledu može osigurati vrijedan doprinos. Predlažemo da program ESPON u svojim istraživačkim aktivnostima uzme u obzir prioritete i izazove TA2020. Pored toga, jača usredotočenost na teritorijalnu koheziju i želja da se pridonese Strategiji Europa 2020 zahtijevat će daljnje znanje i metodološku podršku dionika. Sadašnje stanje, ulogu i izlazne rezultate programa ESPON treba u dogovoru s Europskom komisijom prilagoditi budućem razdoblju kako bi bolje služili europskom kreiranju politika vezanih za teritorijalni razvoj i koheziju.

2. Doprinos teritorijalnoj koheziji na prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj razini

(52) Prepoznajemo da aktivnosti na prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj razini imaju ključnu ulogu u provedbi teritorijalnih prioriteta TA2020. Europska teritorijalna suradnja otkrila je značajnu mobilizaciju potencijala uključenih gradova i regija. Usprkos tome ostaje prostora za

unapređenje, posebno kako bi se osiguralo da operacije pridonose istinskoj teritorijalnoj integraciji putem promicanja održivog širenja tržišta za radnike, potrošače i malo i srednje poduzetništvo, kao i učinkovitiji pristup privatnim i javnim uslugama. U tom pogledu ističemo važnost fleksibilnog teritorijalnog programiranja koje omogućuje suradničkim aktivnostima različitog teritorijalnog opsega dovoljnu fleksibilnost za rješavanje regionalnih specifičnosti.

(53) Preporučujemo da inicijative za teritorijalnu suradnju budu orijentirane na dugoročne ciljeve teritorijalne kohezije nadograđujući na iskustvo bivše B struje INTERREG inicijative Zajednice i aktualne transnacionalne programe. Integrirane makroregionalne strategije – koje su trenutno u početnoj fazi u Baltičkom moru i dunavskoj regiji – također bi mogle pridonijeti u ovom pogledu. Stoga preporučujemo da se ovaj pristup dalje potiče na temelju ocjena rezultata koje europske makroregionalne strategije postignu tijekom provedbe.

(54) Ističemo specifičnu dodanu vrijednost i podršku europskih instrumenata koji promiču razmjenu dobre prakse kao i inovativne projekte i prijenos znanja između organizacija sudionica poput umrežavanja i međuregionalnih programa (INTERREG IVC, INTERACT, URBACT).

(55) Pomorske aktivnosti od ključne su važnosti za teritorijalnu koheziju u Europi. Gospodarske djelatnosti poput proizvodnje energije i prometa ubrzano se povećavaju u europskih morskih okolišima. Postoji potreba za rješavanjem sukoba između korisnika i uravnoteženjem različitih interesa putem suradnje u prostornom uređenju morskih područja. Okvirna direktiva o morskoj strategiji i integrirana pomorska politika EU-a zahtijevaju koordinirano djelovanje država članica na području prostornog uređenja morskih područja. Takvo planiranje treba uklopiti u postojeće sustave planiranja kako bi se omogućio skladan i održiv razvoj kontinuuma između kopna i mora.

(56) Nadovezujući se na nedavna iskustva, u potpunosti i na primjeren način treba iskoristiti nove prilike koje pružaju zakonski instrumenti Europske grupacije za teritorijalnu suradnju (EGTC), onda kada je to prikladno. Nadalje, treba istražiti dobrovoljnu koordinaciju aktivnosti planiranja duž granica u okviru EGTC-a tamo gdje se to shvaća kao dodanu vrijednost.

(57) Pozdravljamo sve inicijative javnih tijela na različitim razinama koje će pridonijeti razvoju dugoročnih prekograničnih teritorijalnih strategija i molimo Europsku komisiju da tamo gdje je potrebno da svoju podršku.

3. Jačanje doprinosa država članica teritorijalnoj koheziji

(58) Podsjećamo da je u nacionalnom kontekstu glavna zadaća nacionalnih, regionalnih i lokalnih vlasti definirati ideje, ciljeve i alate rađene po mjeri u svrhu unapređenja teritorijalnog razvoja na temelju načela supsidijarnosti i pristup temeljen na mjestu u skladu s pristupom i aktivnostima na razini EU-a. Na vlastima je u državama članicama da odrede svoje vlastite strategije i relevantne mjere koje namjeravaju primijeniti a koje će ovisiti o njihovim geografskim specifičnostima, političkoj kulturi, pravnom i administrativnom sustavu.

(59) Potičemo države članice da ugrade načela teritorijalne kohezije u svoje nacionalne sektorske i integrirane politike razvoja i mehanizme prostornog uređenja. Vlasti nadležne za politiku teritorijalnog razvoja na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini trebaju putem vlastitih akcijskih planova pridonijeti jačanju teritorijalne kohezije kako je primjereno.

(60) Razmatranje teritorijalnih utjecaja i teritorijalne koordinacije politika posebno je važno na nacionalnoj i regionalnoj razini. Ovu koordinaciju treba podržati teritorijalno osjetljivim postupcima evaluacije i praćenja, uz daljnje jačanje doprinosa teritorijalne analize procjenama utjecaja. Ove teritorijalne aspekte može se ugraditi u redovita nacionalna i europska izvješća i ocjene vezano za Kohezijsku politiku i Strategiju Europa 2020, čime bi se izbjegla nepotrebna birokracija.

(61) Potičemo regije i gradove da izrađuju i usvajaju integrirane strategije i prostorne planove kako je primjereno u cilju povećanja učinkovitosti svih zahvata na određenom teritoriju. Pored mehanizama koordinacije i planiranja u ovom su pogledu ključni podizanje svijesti i pružanje teritorijalnih informacija i metodološke potpore. Pozdravljamo razradu Europskog referentnog okvira za održive gradove kao otvorenog i fleksibilnog alata koji bi pomogao gradovima da uspostave održiviji i uključiviji razvoj.

(62) Potičemo države članice da osnaže pružanje regionalnih i urbanih podataka relevantnih za teritorijalni razvoj i koheziju koji se mogu dostaviti Europskoj komisiji i obraditi u europske skupove podataka s metodološki ispravnim i usporedivim informacijama. Potičemo Europsku komisiju da osnaži proizvodnju europskih regionalnih i urbanih podataka od važnosti za teritorijalni razvoj i koheziju. To bi unaprijedilo rad nacionalnih i Europskih institucija.

Smjernice za buduće djelovanje

(63) Smatramo sljedeće akcije važnima i zahtijevamo da ih se provede u bliskoj budućnosti kako bi se teritorijalni prioriteti TA2020 ugradili u političke rasprave i procese donošenja odluka na razini EU-a i u državama članicama.

(64) Molimo buduća predsjedništva i institucije EU-a da podrže provedbu TA2020 s primjerenim alatima i djelovanjem. U tu svrhu treba organizirati redovite sastanke s predstavnicima tih institucija.

(65) Molimo buduća predsjedništva EU-a da nastave s koordinacijom Mreže kontaktnih točaka za teritorijalnu koheziju (NTCCP) koja ima važnu ulogu u jačanju suradnje između država članica na području teritorijalne kohezije. Također treba povećati suradnju s europskim institucijama kao i drugim dionicima, uključujući međuvladine organizacije.

(66) Vjerujemo da je za učinkovitu provedbu TA2020 potreban okvir za konkretno djelovanje i očekivane opipljive rezultate. Tražimo od nadolazećih predsjedanja da u uskoj suradnji s Europskom komisijom utvrde metodu i aktivnosti potrebne za provedbu TA2020, nadovezujući se na ocjenu švedskog predsjedništva.

(67) Obvezujemo se na širenje i promicanje TA2020 u našim državama između relevantnih dionika. Molimo poljsko predsjedništvo i Europsku komisiju da podrže širenje dokumenta na europskoj razini. Nadolazeća predsjedništva trebala bi razraditi i koordinirati komunikacijsku strategiju za uspješnu provedbu TA2020.

(68) Podržavamo dijeljenje najbolje prakse i razvoj zajedničkih metodologija za poticanje teritorijalne kohezije. Pozdravljamo godišnje konferencije o Teritorijalnoj agendi koje je započelo belgijsko predsjedništvo i molimo nadolazeća predsjedništva da redovito organiziraju konferencije.

(69) Molimo Europsku komisiju da predstavi pregled dostupnih teritorijalnih indikatora i onih koji nedostaju te da oblikuje preporuke za unapređenje, posebno u svjetlu pitanja vezanih za teritorijalnu koheziju.

(70) Suglasni smo da ćemo unapređivati praćenje teritorijalnih kretanja, i molimo Europsku komisiju i program ESPON, države članice i druge institucije poput Europske agencije za okoliš da u pogledu okolišnih aspekata pridonose ovom cilju.

(71) Molimo latvijsko (2015.) i luksemburško (2015.) predsjedništvo da ocijene i razmotre treba li preispitati TA2020, uzimajući u obzir kako se provodi u praksi. Molimo nizozemsko (2016.) i slovačko (2016.) predsjedništvo da ukoliko bude potrebno vode sve revizije.